

Tea Gorjanc Prelević, izvršna direktorica NVO Akcija za ljudska prava

Tokom otvaranja skupa:

Dragi prijatelji, poštovane porodice žrtava deportacije, poštovani predstavnici Vlade Crne Gore, poštovani predstavnici Predsjednika Crne Gore i Specijalnog državnog tužilaštva, poštovani ambasadore Bosne i Hercegovine, predstavnici međunarodnih organizacija, poštovani predstavnici Odjeljenja bezbjednosti Herceg-Novog, poštovane odbornice i predstavnici Skupštine opštine Herceg-Novog, poštovani predstavnici Bošnjačkog vjeća, Islamske zajednice, medija, političkih partija Bošnjačke stranke, Novske liste, Liberalne partije, Evropskog saveza, Pokreta Evropa sad i URE, drage kolege iz nevladinih organizacija, poštovani predstavnici medija, građani i građanke Herceg-Novog,

pozdravljam vas u ime organizatora današnjeg skupa, to su naše tri nevladine organizacije, Centar za žensko i mirovno obrazovanje - ANIMA, Centar za građansko obrazovanje i Akcija za ljudska prava.

Ovo je već 21. godina kako civilno društvo obelježava godišnjicu ratnog zločina deportacije, a 16. godina kako to činimo na ovom mjestu u Herceg-Novom. Prošle su već 33 godine kako je iz ove zgrade policije, koja je tada služila kao sabirni centar, na teritoriju Srpske Republike u Bosni i Hercegovini protivpravno deportovan najveći broj tada uhapšenih bosansko-hercegovačkih izbjeglica koje su napravile grešku, pa da spas potraže tada u Crnoj Gori.

Prema dostupnim državnim dokumentima deportovano je preko stotinu osoba. Najmanje 66 muslimana Bošnjaka, 33 Srba i dvojica Hrvata iz Bosne i Hercegovine. Međutim, podaci istraživača ovog ratnog zločina, Šekija Radončića, govore o čak 105 deportovanih muslimana Bošnjaka u ukupnom broju od 143 osoba.

Međutim, sudbina ovih ljudi je bila različita. Srbi su mobilisani u vojsku Republike Srpske i nema podataka da je bilo ko od njih stradao od posljedica deportacije. S druge strane, muslimani Bošnjaci, odnosno osobe za koje je policija pretpostavila da su bili te nacionalnosti, izručeni su istoj toj vojsci kao taoci da posluže navodno za razmjenu za zarobljene srpske borce. Međutim, skoro niko nije razmjenjen. Velika većina ih nije. Jedni koji su odave deportovani 25. maja stradali su u logoru u Foči, a drugi koji su uhapšeni zapravo na današnji datum, deportovani su narednog dana u Bratunac, gdje su ubijeni. Još uvijek nisu pronađena sva njihova tijela. Ja vas sada sve molim da minutom ćutanja odemo počast žrtvama departacije.

Suđenje koje je sprovedeno za deveticu optuženih državnih službenika, bilo je po našem mišljenju farsa, završena u nezabilježnom tumačenju prava da crnogorski službenici nisu ni mogli da izvrše ratni zločin, jer Crna Gora nije zvanično objavila da učestvuje u ratu u Bosni i Hercegovini,

iako je očigledno podržavala srpsku stranu u tom ratu tako što joj je deportovala izbjeglice. Bar tako. Ove godine Državno tužilaštvo Crne Gore je sebi stavilo u zadatak da se ponovo bavi ovim slučajem i mi ih ohrabrujemo naravno u tome. To je jedan od zahtjeva koje ponavljamo iz godine u godinu da konačno neko za ovaj zločin odgovara. Sa druge strane, Crna Gora jeste obeštetila značajan broj žrtava i zahvaljujući pritisku međunarodne zajednice, ali i domaćih medija, aktivista i nevladinih organizacija. Poznato je i da je Crna Gora ove godine, posebno zahvaljujući zalaganju ministra Gutića i Vlade Crna Gore, donijela zakon kojim je priznala status civilnih žrtava rata i isplatila i jednokratne odštete porodicama tih žrtava koja su u Crnoj Gori. Između ostalog i porodici Bajrović koja živi u Herceg Novom.

Porodice žrtava su poslednji put organizovano došle na ovo mjesto 2010. godine da zatraže podizanje spomenika, imajući u vidu da su tu poslednji put vidjeli svoje najmilije žive, kao i to da više njih nikada nije dobilo priliku da svoje najbliže dostojno sahrane. Od te godine naše nevladine organizacije svake godine podsjećaju na tu njihovu molbu, od tada tražimo spomenik i upostavljanje dana sjećanja na stradanje ovih nevinih civila.

Danas su sa nama Hikmeta Prelo, Fikreta Hadžić, Sejda Krdžalija, Sanela Krdžalija Bašić i Alen Bajrović. Hikmeta i Sejda su ostale bez sinova, Fikreta i Sanela bez braća, a Alen bez oca.

Oni su danas smogli snage da budu sa nama, sa nadom da će doživjeti spomen obilježje na ovom mjestu. Ja vas sad molim da ih sve podržimo jednim aplauzom podrške.

Hvala vam što ste došle, ovdje ste među prijateljima. Želim da pozovem Herceg-Novi da pruži ruke porodicama žrtava. Ono što se njima desilo u ovom gradu nije smjelo da se dogodi. Bilo je tragično, bilo je nepravedno i sramno poslati ljude koji su tražili spas svojim dželatima. Nije bilo opravdanja za to. Nije tačno da policija nije mogla znati šta će im se desiti. Neki časni policajci su se i zabrinuli jer se znalo, pa su neke uhapšene i oslobodili. U ovom svijetu, preplavljenom izbjeglicama, u kome bujaju nacionalizam i ksenofobija, pokažimo mi odavde šta znači čojstvo i kako se uči na greškama. Budimo bolji ljudi. Podržimo izgradnju spomenika za žrtve deportacije na ovom mjestu.

Ja isto moram da kažem da smo danas malo zakasnile na ovaj skup zadržavši se na sastanku u Skupštini opštine Herceg-Novi, porodice žrtava i mene kao predstavnicu nevladinih organizacija, primili su predsjednik Opštine gospodin Stevan Katić i predsjednik Skupštine opštine gospodin Miloš Konjević. Taj sastanak je bio veoma ohrabrujući. Oni su nas podstakli da u saradnji sa Ministarstvom kulture i Ministarstvom unutrašnjih poslova uz njihovu podršku ponovimo inicijativu za izgradnju spomenika. Što je nama svima donijelo veliko olakšanje. Vjerujem da smo u prvom danu godine u kojoj ćemo dočekati spomenik.

Ja bih u to ime sada zamolila prisutnu ministarku kulture i medija, gospođu Tamaru Vujović, da nam se prva obrati, a onda bih zamolila i naredne prisutne ministre, gospodina Damira Gutića, gospodina Fatmira Đeku i državnog sekretara Ministarstva unutrašnjih poslova gospodina

Obradovića, da nam se takođe obrati. Posle njih ćemo čuti predstavnice porodica žrtava i dalje svako ko je raspoložen i nešto je razmislio da kaže i želi da kaže, molim da uzme riječ. Izvolite.

Na kraju skupa:

Mislim da moje kolege iz NVO dijele ocjenu da smo dugo čekali na dan kada će zvanični predstavnici vlasti držati govore kao mi iz nevladinog sektora. I mislim da svi možemo da budemo ponosni na to, ali predstoji nam konkretno djelo. Nadam se da ćemo sljedeće godine moći da pozovemo sve porodice žrtava i sve koji su bili zaslužni za to, da se okupimo na otvaranju spomenika.

Još jedna vrlo važna stvar je da vas pozovem – nakon odavanja počasti polaganjem cvijeća, budite gosti načelnika Odjeljenja bezbjednosti HN, Dragana Kontića. Prvi put, nakon tek posljednjih nekoliko godina, da predstavnici ove zgrade iza nas učestvuju sa nama na ovom skupu. U civilu, sagledavali stepen društvene opasnosti koju predstavljamo, a sada su naši prijatelji, sa kojima je stvarno red da nešto popijemo – i molim vas da taj poziv svi ispoštujete.